

Příběhová próza ze života dětí

Část 2.
(2. polovina 20. století)

Obsah přednášky

- Vývoj české příběhové prózy ze života dětí a mládeže ve 2. polovině 20. století
- 4 významné dějinné zvraty:
  - 1945
  - 1948
  - 1968
  - 1989

40. léta 20. století

- Hlavní témata: protifašistický odboj, partyzáni, osvobození země
- Pomocné dělení autorů:
  - 1) Zkušení autoři, kteří do literatury vstoupili před válkou nebo v jejím průběhu: Langer, Pleva, Sojková, Říha
  - 2) Debut s příběhovou prózou s válečnou tematikou: Bezděková
  - [3) pozdější vývoj zpracování tematiky 2. světové války v příběhové próze ze života dětí]

- **František Langer** (1888 – 1965)

- Život a předcházející tvorba viz minulá přednáška
- *Děti a dýka* (1942 v Londýně, 1946 u nás)
  - Novela
  - Protifašistická tematika

- Josef Věroným Pleva (1899 – 1985)

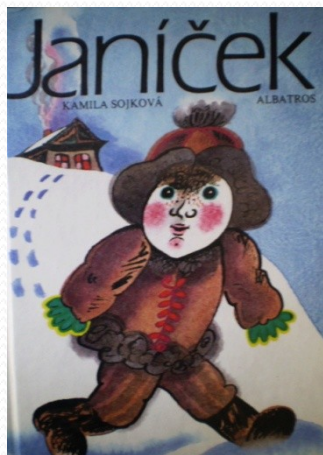
- Život a předchozí tvorba viz minulá přednáška
- *Budík* (1948)
  - Dobrodružně laděná novela

● Kamila Sojková (1901 – 2000)

- Učitelka, spisovatelka
- Meziválečné období: téma dětství na venkově (*Lohovecké děti*, 1929; *Hodanův Vítek*, 1932)
- Téma války: *Janíček* (1947)
- Další témata:
  - Budovatelská činnost na venkově (*Jeřabinky*, 1962, roz. 1975)
  - Změny života na venkově (*Ovečka z Kopanic*, 1979; *Děti na Dyji*, 1981)
  - Fantazijní moderní pohádky (*Tři korálky*, 1960) i tradičnější pohádky (*Hastrmánci*, 1986)
  - Memoárové knihy pro dospělé (*Mladá léta po krajíčkách*, 1982; *Venkovská učitelka*, 1990)

- **Bohumil Říha** (1907 – 1987)

- Učitel, školní inspektor
- Prozaik, literární teoretik (Úhor, Zlatý máj)
- Ocenění: Cena H. Ch. Andersena (1980), Cena Marie Majerové za celoživotní dílo (1972)
- Za války:
  - Pohádkové prózy: *O třech penízích* (1941), *O lékaři Pingovi* (1941)
- Válečné téma:
  - *Povstání na horách a jiné povídky* (1949)
  - *Na útěku* (1947, 1961 jako *Stázka*)
- Další tvorba: viz níže

- **Zdeňka Bezděková** (1907 – 1999)

- Středoškolská a vysokoškolská pedagožka
- *Říkali mi Leni* (1948)
- *Štěstí přijde zítra* (1960) - pokračování

Téma 2. světové války v dalším vývoji (1)

- 50. léta
  - Schematismus, patos
  - **Jura Sosnar**: *Jurášek* (1951)
  - **Jan Mareš**: *Pískle* (1952), *Práce* (1959)
- 60. léta
  - Vymanění se ze schematismu
  - **Jan Procházka** (1929 – 1971): *Ať žije republika* (1965)

Téma 2. světové války v dalším vývoji (2)

- 70. a 80. léta
  - **Vladimír Klevis:** *Jakub a Ingrid* (1980)
  - **Bohumil Jírek:** *Hele, kluci, válka* (1981)
  - **Eliška Horelová:** *Kluci ze zabraného* (1982)
  - **Alois Joneš:** *I tenkrát jsme si hráli* (1985)
- 90. léta
  - **Hana Bořkovcová:** *Zakázané holky* (1995)
  - **Zdeňka Psůtková:** *Bára* (1997)
  - **Antonín Rýdl:** *Výjimečný stav* (1995)
  - **Bedřich Fritta a Ivan Klíma:** *O chlapci, který se nestal číslem* (1998)

50. léta 20. století

- Proměna společenských poměrů
- Emigrace
- Umlčování autorů (mj. Langer, Foglar)
- Ve vykonstruovaném procesu odsouzení autoři především katolické orientace (Zahradníček, Renč, Prokúpek, Knap)
- Zejm. pro 1. pol. příznačný schematismus
- Teprve ve 2. pol. vzniká hodnotnější původní próza
- Od 1956: Zlatý máj (do 1997)
- 1958: SNDK na Světové výstavě získalo cenu Grand Prix

• Bohumil Říha

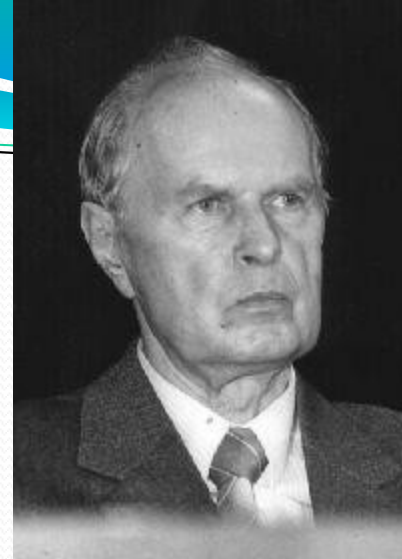
- Viz výše
- *Na znamení zvonku* (1953)
- *Honzíkova cesta* (1954)
- *O letadélku Káněti* (1957)
- *Dětská encyklopedie* (1959)
- Z pozdější tvorby:
  - *Pět bohů táhne přes moře* (1968)
  - *Divoký koník Ryn* (1966)
  - *Jak vodníci udobřili sumce* (1974)
  - **S Milenou Lukešovou: Velká obrázková knížka pro malé děti** (1976), *Velká obrázková knížka o zvířatech* (1981)

- **A) Říha, Bohumil: *Honzíkova cesta*. Axióma, Praha 1991, s. 15-16.**
- „Čí je to kůň? [...]“
- „Ten není náš. Já jsem si ho na dnešek jenom vypůjčil.“
- „A dědečku,“ zamyslel se Honzík a díval se na pole, která nechávali za sebou. Honzík najednou nevěděl, jak by se zeptal. Nikde nikoho neviděl, a přece mu připadalo, že na nich někdo pracuje.
- „Třeba pole, vidíš,“ zachytil dědeček Honzíkův pohled a ukázal bičem kolem dokola.
- Honzík se díval na pole, která se táhla po obou stranách silnice. Obilí už bylo sklizeno. Ale dědečkovi pohled na sklizená pole nestačil. Vzpomněl si na krávy, vepře, a dokonce i na slepice, které má na starosti babička.
- „A dědečku,“ zdvihl znovu hlavu Honzík.
- „Co chceš?“ ozval se dědeček.
- „A co Punťa?“ zeptal se Honzík. Punťa ho zajímal víc než sklizená pole. Chtěl, aby dědeček vyprávěl o Punťovi. Pes slyšel svoje jméno a slabě zakňučel. To jen proto, aby Honzík s dědečkem věděli, že tam je. „Copak náš Punťa,“ smál se dědeček.

- **B) Říha, Bohumil: *Honzíkova cesta*. Albatros, Praha 1985, s. 18-19.**
- „Čí je to koník? [...]“
- „To je družstevní.“
- „Co je to družstevní?“ vyptával se Honzík. Tomuhle zvláštnímu slovu nerozuměl.
- „To znamená, že patří všem lidem v Koníkovcích. Já jsem si ho na dnešek jenom vypůjčil.“
- „A dědečku,“ zamyslel se Honzík, „co je ještě družstevní?“
- „Třeba pole,“ odpověděl dědeček a ukázal bičem kolem dokola. „Vidíš, to všechno jsou naše pole. Patří našemu družstvu.“
- Honzík se díval na veliké lány polí, které se táhly po obou stranách silnice. Obilí už bylo sklizeno. Na jednom lánu oraly traktory, na jiném jezdilo několik párů koní.
- „Máme taky družstevní krávy,“ pokračoval dědeček, „a družstevní vepře, ty mám na starosti já, i družstevní slepice, ty má na starosti babička.“
- „A dědečku,“ znovu zdvihl hlavu Honzík.
- „Co chceš?“ ozval se dědeček.
- „Punťa je taky družstevní?“ zeptal se Honzík. Pes slyšel svoje jméno a slabě zakňoural. To jen proto, aby Honzík s dědečkem věděli, že tam je.
- „Ne, Punťa není družstevní,“ zasmál se dědeček. „Ten je jenom náš.“

- Alexej Pludek (1923 – 2002)

- Spisovatel (psal pro děti i dospělé), dramaturg, redaktor
SNDK
- *Ptačí pírko aneb Jak Vítek o všechno přišel* (1959)

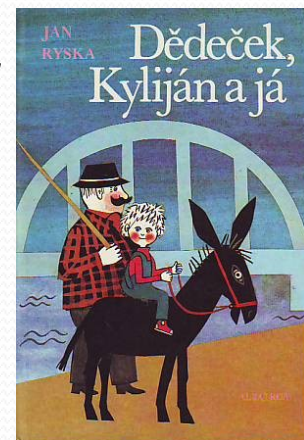

- **Jan Ryska** (1916 – 1983)
  - učitel, spisovatel, filmový scenárista
(*Táto, sežeň štěně; Dědeček, Kylián a já*)

- *Anička a její přátelé* (1960)

- *Anička z 1. A* (1962, přeprac. 1968) –
zfilm. jako *Anička jde do školy* (scénář
Oty Hofmana)

60. léta 20. století

- Uvolnění společenských poměrů
- Inovace
- Nová autorská generace
- Reedice některých autorů, kteří nemohli vycházet (Foglar, Kutinová, katoličtí autoři i ruralisté)
- 2 základní tematické směry:
  - 1) Obrazy běžného života
  - 2) Tzv. nová vlna psychologické prózy pro mládež

1) Obrazy běžného života

- Bohumil Říha, Jan Ryska – viz výše

- Jaromíra Kolářová (1919 – 2006)

- Spisovatelka, novinářka, filmová scenáristka
- Velkoměstské prostředí
- *Domy na zelené louce* (1967)
- Prózy s dívčí hrdinkou: *Léto s kovbojem* (1979), *Holky z porcelánu* (1976)

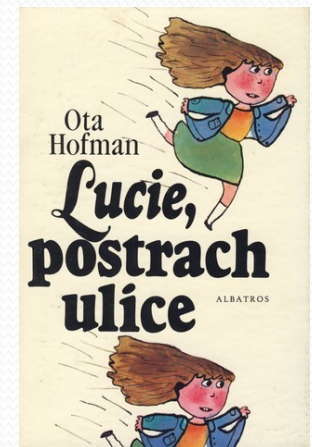
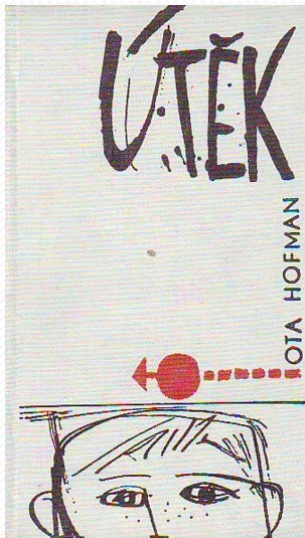
2) Tzv. nová vlna psychologické prózy pro mládež

- Kritické pojetí patologických jevů ve společnosti, v rodině
- Deziluze mladých hrdinů, vypjaté situace, konflikty
- Autoři často spjatí s filmovou tvorbou ⇒ inspirace v netradičních postupech a prostředcích

• Ota Hofman (1928 – 1989)

- Prozaik, filmový scenárista (mj. *Jestřáb kontra Hrdlička*, *Honzíkova cesta*, *Anička jde do školy*, *Pohádka o staré tramvaji*, *Odysseus a hvězdy*)
- *Pohádka o staré tramvaji* (1961)
- *Pan Tau a tisíc zázraků* (1974)
- *Lucie a zázraky* (1980)
- *Králíci ve vysoké trávě* (1962)
- *Hra na třetího* (knižně 1981, společně s *Králíky ve vysoké trávě*)
- *Útěk* (1966) – zfilmováno 1967
- *Červená kůlna* (1974)
- *Odysseus a hvězdy* (1977)

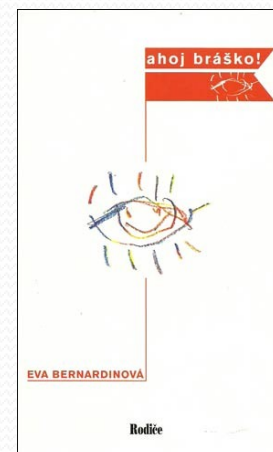
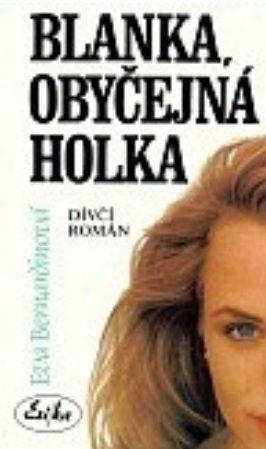
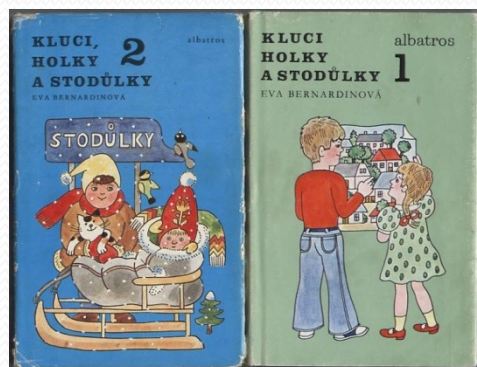
70. léta 20. století

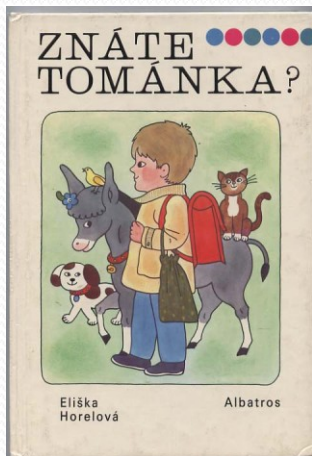
- Normalizace – dopad i na LDM
- Rozdělení literatury na oficiální, ineditní a exilový proud
- Autoři – často pod jinými jmény (např. **Hermína Franková** jako Josef Vinař nebo Jarmila Černíková)
- Někteří autoři v anonymitě
- Další vlna emigrací: **Ludvík Aškenazy** (1968), **Iva Procházková** (1983)
- Ale i v rámci oficiální literatury lze najít kvalitní tituly
- Ze starších autorů stále tvoří např. **Bohumil Říha** (*Jak jel Vítek do Prahy*, 1973; *Vítek je zase doma*, 1974; *Vítek na výletě*, 1975)
- Talentovaní debutanti (viz dále)

- **Eva Bernardinová** (1931)

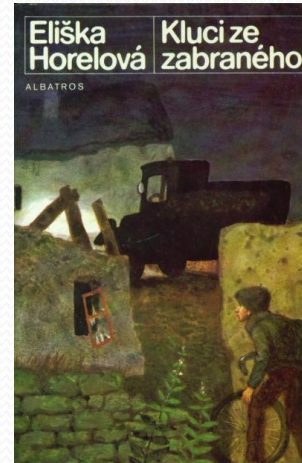
- Prozaička a básnířka
- Projekt Book handicap (1991) – *Ahoj, bráško* (2004)
- *Kluci, holky a Stodůlky* (2 díly, 1975, 1978)
- Pentalogie s úvodním dílem *Blanka, obyčejná holka*

• Eliška Horelová (1925)

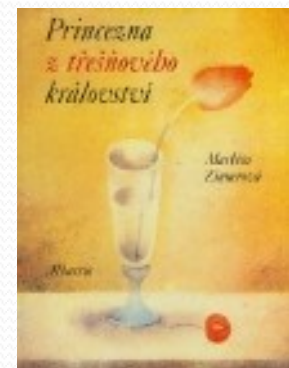
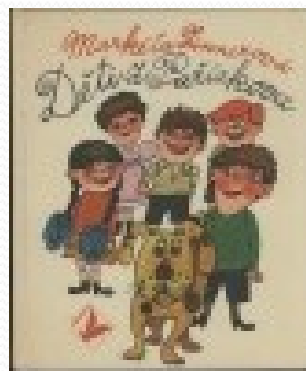
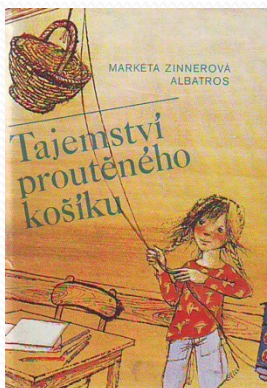
- Vlastním jménem Eliška Nováková
- Prozaička, básnířka, učitelka, odborná asistentka na FF UK
- Publikovala mj. ve Zlatém máji
- *Kluci ze zabraného* (1982)
- Historická románová trilogie:
  - *Zdivočelá voda* (1973)
  - *Strhané hráze* (1978)
  - *Potopa* (1979)
- *Nemožná holka* (1984)
- Volný cyklus: *Znáte Tománka?* (1981); *Tománek je rád na světě* (1985, obsahuje i *Znáte Tománka?*); *Tománek ve škole* (1992)

• Markéta Zinnerová (1942)

- Prozaička, básnířka, scenáristka (mj. *Den pro mou lásku*, *Indiáni z Větrova*, *Za humny je drak*, *Bolero*, *Tajemství proutěného košíku*, *My všichni školou povinní*, *Kde padají hvězdy*; mnoho TV her a pohádek), dramaturgyně
- *Děti z Pařízkova* (1974)
- *Princezna z třešňového království* (1975)
- *Tajemství proutěného košíku* (1978)
- *Indiáni z Větrova* (1979)
- *Kde padají hvězdy* (1997)

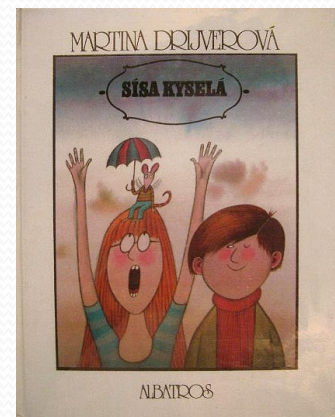
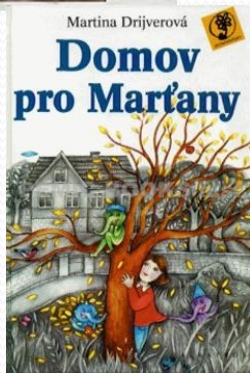
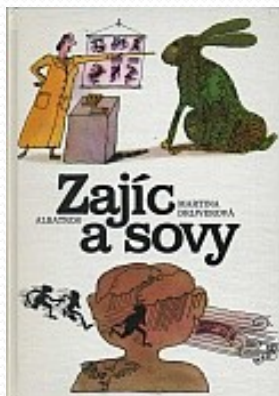
80. léta 20. století

- V mnohém navazují na předchozí období
- Pohled na dětského hrdinu často nesentimentální, bez idealizace
- Pomocná klasifikace:
  - Psychologicky laděné prózy: **Martina Drijverová, Petr Křenek, Olga Hejná**
  - Humoristická próza: **Vojtěch Steklač, Alena Vostrá**
  - Přepisy filmových scénářů do knižní podoby: **Věra Plívová – Šimková, Marie Poledňáková**
  - Chlapecká prázdninová dobrodružství: **Svatopluk Hrnčíř**
  - Téma války (viz výše)

● Martina Drijverová (1951)

- Prozaička, dramatička, scenáristka, dramaturgyně
- Publikovala mj. ve Zlatém máji, ale i ve Sluníčku, Mateřídoušce, ABC
- Pohádky: *Moura a Matylka* (1982), *Pan Uplakán a bodlák* (1982) aj.
- Volná trilogie: *Táta k příštím Vánocům* (1979), *Táta pro radost i pro zlost* (1984), *Táta nemá smutky rád* (1985)
- *Sísa Kyselá* (1988)
- *Sísa Kyselá a ušmudlaný rytíř* (2002)
- *Zajíc a sovy* (1990)
- *Domov pro Marťany* (1998)
- *České dějiny očima psa* (2004), *České dějiny očima psa 2* (2006) – uměleckonaučné prózy

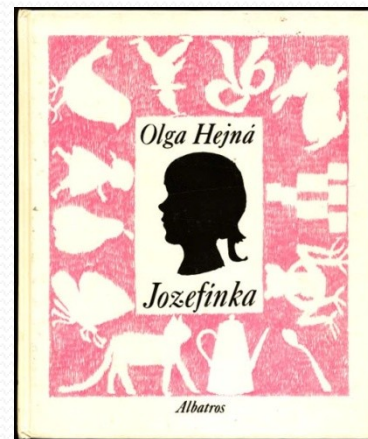

- **Petr Křenek** (1943 – 1983)

- *Lukášova naděje* (1984)

- **Olga Hejná** (1928)

- *Jozefinka* (1985)

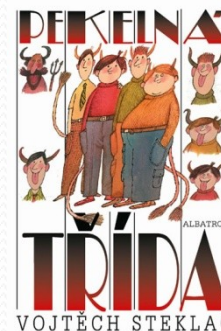
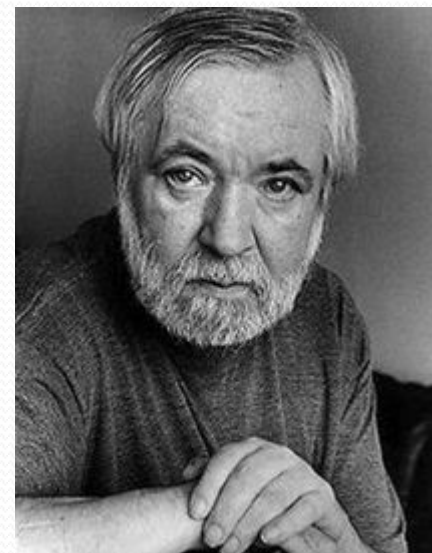
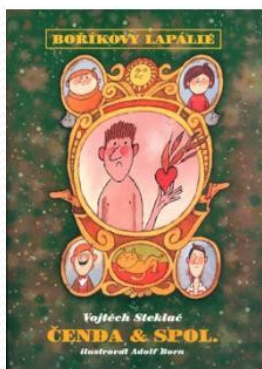

• Vojtěch Steklač (1945)

- Prozaik, redaktor dětských časopisů (Ohníček, Pionýr), překladatel, dramaturg a scenárista ČT
- *Boříkovy lapálie* (I – 1970, II – 1973)

- Volná pokračování: *Bořík a spol.* (1980), *Bohoušek a spol.* (1981), *Aleš a spol.* (1985), *Mirek a spol.* (1985), *Čenda a spol.* (1987), *Bořík, Bohoušek a spol.* (1989)

- *Pekelná třída* (1978); *Pekelná třída řadí* (2005); *Pekelná třída a ďábelský víkend* (2007)

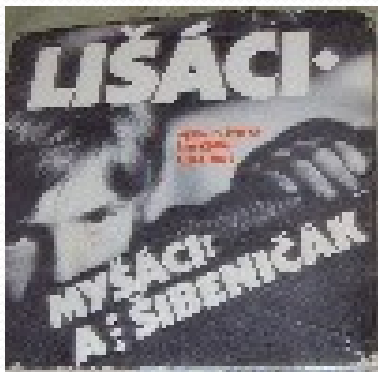

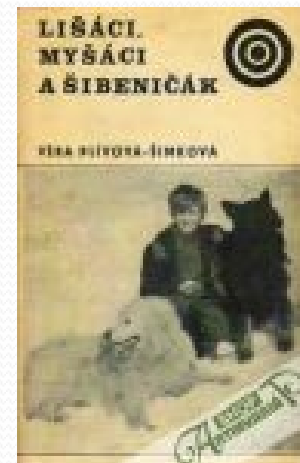
- **Alena Vostrá** (1938 – 1992)
  - Prozaička, scenáristka, loutkařka, dramatička, rozhlasová autorka
  - *Všema čtyřma očima* (1982)
  - *Výbuch bude v šest* (1986)

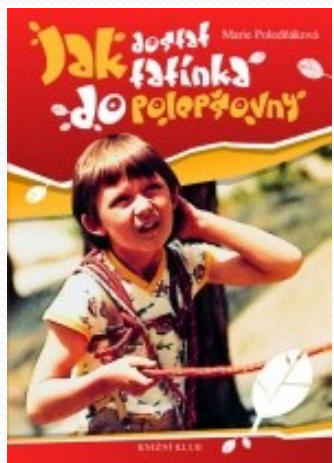
- **Věra Plívová – Šimková (1934)**

- Režisérka
- *Lišáci, Myšáci a Šibeničák* (1974) aj.

- **Marie Poledňáková (1941)**

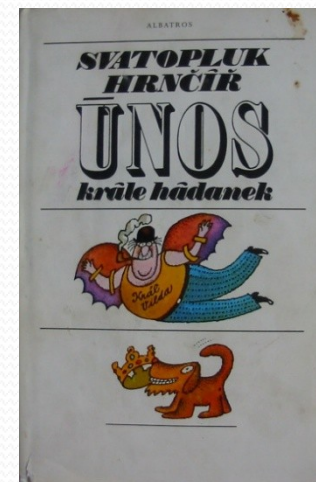
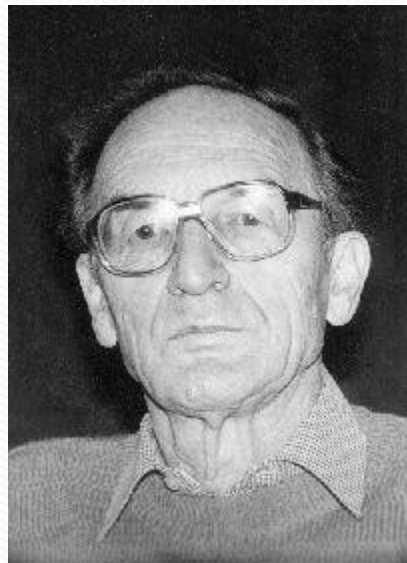

- Režisérka, scenáristka
- *Jak vytrhnout velrybě stoličku* (1984)
- *Jak dostat tatínka do polepšovny* (1987)
- *S tebou mě baví svět* (1998) aj.

• Svatopluk Hrnčíř (1926)

- Prozaik, publicista
- Redigoval dětské časopisy
- *Prázdniny s pradědečkem* (1963)
- *Únos krále hádanek* (1977)
- *Cour a Courek* (1983) – komiks
- *Osada na konci světa* (2003)

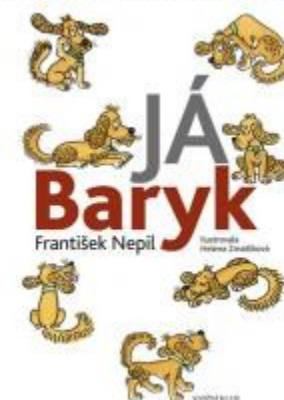
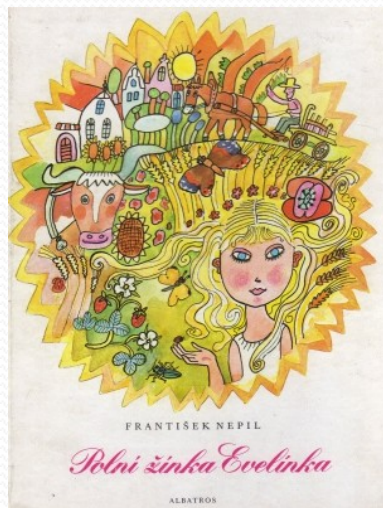
90. léta 20. století

- Proměna společenských, ekonomických i kulturních poměrů
- Návrat zakázaných autorů a emigrantů
- Vydavatelský boom
- Reedice
- Návrat braku a komerční literatury
- Detabuizace mnohých témat (drogy, sex, mentální i fyzické postižení aj.)
- Pokračuje řada úspěšných autorů: např. Nepil, Drijverová, Horelová, Stýblová, Šrut, Zinnerová, Steklač

• František Nepil (1929 – 1995)

- Vstup do literatury již v 60. letech
- Autor pohádkových próz i próz s dětským hrdinou, osobitých minifejetonů, dramatik, působil i v redakci vysílání pro děti Československého rozhlasu
- *Já Baryk* (1977) – i jako večerníček
- *Polní žínka Evelínka* (1979)
- *Makový mužiček* (1985) – i jako večerníček
- *Pět báječných strýčků* (1987)
- *Štuclinka a Zachumlánek* (1994)

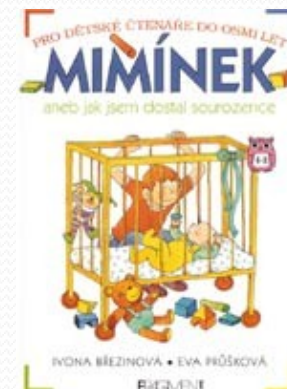

• Ivona Březinová (1964)

- Debut v 90. letech
- Autorka pohádek i příběhových próz
- *Mimínek aneb Jak jsem dostal sourozence* (1999)
- *Věra, Nika a sedm babiček* (1996)
- *Panenka z ebenového dřeva* (1997)
- *Praprázdniny* (1999)
- *Začarovaná třída* (2002)
- *Lucka Luciperka* (2002)
- *Lentilka pro dědu Edu* (2006)
- trilogie *Holky na vodítku*
- *Držkou na rohožce* (2010)
- *Útěk Kryšpína N.* (2014)

- Aj. (pro zájemce webové stránky IB: [Ivona Brezinova](http://IvonaBrezinova.cz))

- Jana Knitlová (1942)

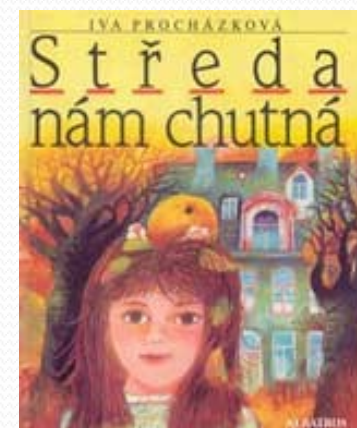
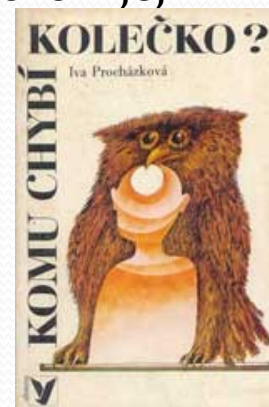

- Prozaička, dramatička, scenáristka (*Krakonoš a lyžníci*, *Bota jménem Melichar*, televizní pohádky)
- *Stoletá holka* (1997)

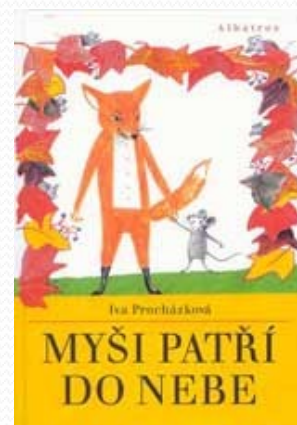

• Iva Procházková (1953)

- Prozaička, dramatička, scenáristka
- Píše pro dospělé, adolescenty, děti mladšího i staršího školního věku
- V 80. letech emigrovala (Rakousko, Německo – její knihy vycházely nejprve v němčině)
- *Komu chybí kolečko* (1980)
- *Čas tajných přání* (1992)
- *Středa nám chutná* (1994)
- *Červenec má oslí uši* (1995)
- *Pět minut před večerí* (1996)
- *Únos domů* (1998)
- *Soví zpěv* (1999)
- *Karolína* (1999)

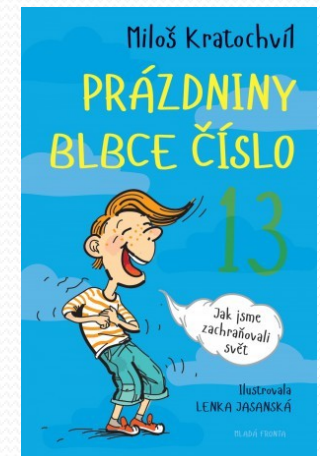

- *Jožin jede do Afriky* (2000)
- *Eliáš a babička z vajíčka* (2002)
- *Kam zmizela Rebarbora?* (2004)
- *Kryštofe, neblbni a slez dolů* (2004)
- *Konec kouzelného talismanu* (2006)
- *Myši patří do nebe* (2006)
- *Vyprávění o Leonardovi* (2007)
- *Nazí* (2009)
- *Uzly a pomeranče* (2011)
- Autorčiny webové stránky: [Iva Procházková | Oficiální web Ivy Procházkové](#)

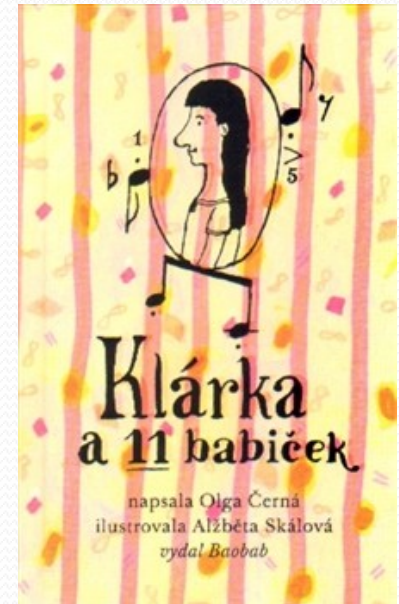
Současná humoristická tvorba

- Miloš Kratochvíl (* 1948)
  - Básník, prozaik, scenárista

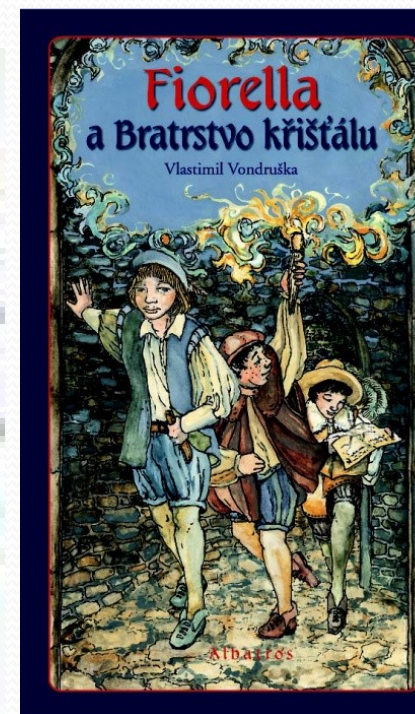
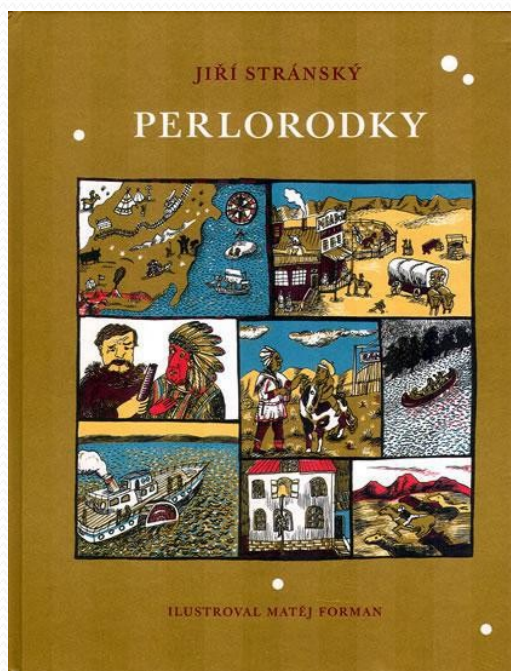
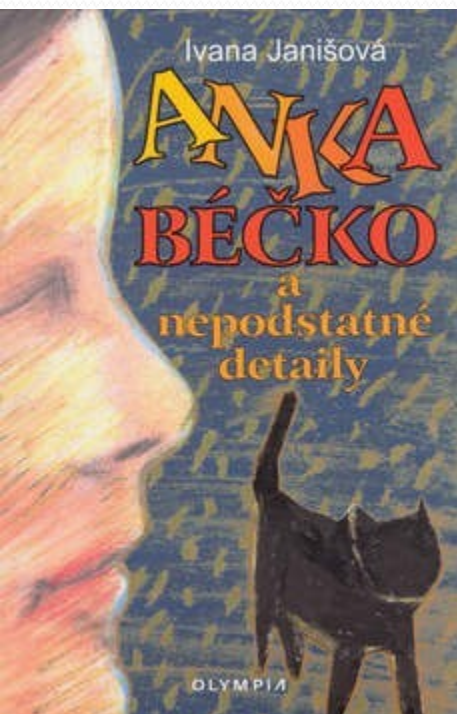
Příklady novější tvorby I

(kromě již zmiňovaných autorů)

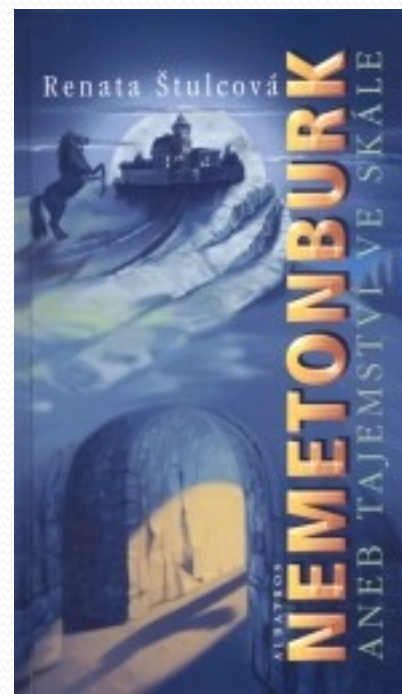
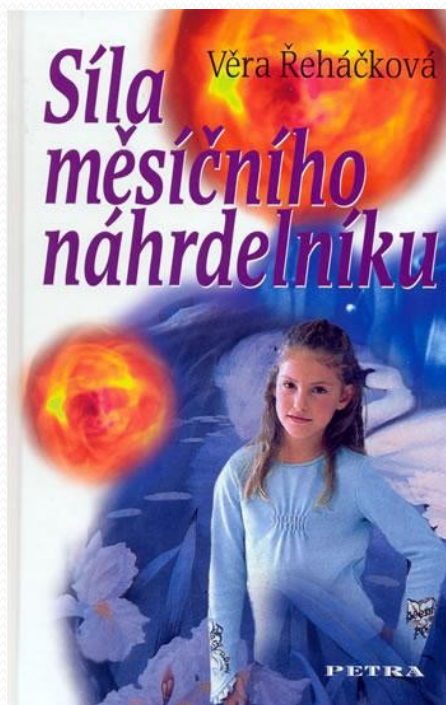
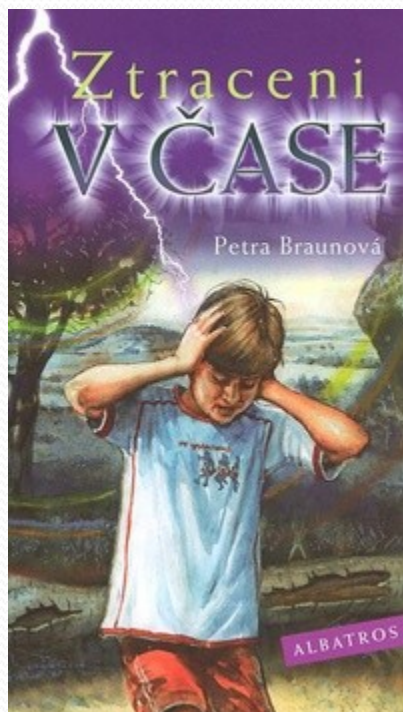

Příklady novější tvorby II

(kromě již zmiňovaných autorů)

Příklady novější tvorby III (kromě již zmiňovaných autorů)

Doporučená sekundární literatura (Výběr)

- CHALOUPKA, Otakar – NEZKUSIL, Vladimír. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. Praha: Albatros, 1979.
- *Literatura pro děti a mládež na začátku tisíciletí. Kontexty, problémy, trendy*. Praha: Obec spisovatelů, 2009.
- ŠUBRTOVÁ, Milena. *Tematika smrti v české a světové próze pro děti a mládež*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2007.
- TOMAN, Jaroslav. *Současná česká literatura pro děti a mládež*. Brno: Cerm, 2000.
- TOMAN, Jaroslav. *Trivialita a kýč v literatuře pro děti a mládež*. Brno: Cerm, 2000.
- TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 1992.
- URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. Olomouc: Votobia, 2004.
- URBANOVÁ, Svatava. *Pohyby / Movimientos*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2010.
- VAŘEJKOVÁ, Věra (ed.). *Literatura pro děti a mládež v samizdatu a exilu*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 1993.